

DEMOKRACIJA

Leto XV. - Štev. 17

Trst - Gorica, 1. septembra 1961

Izhaja 1. in 15. v mesecu

Demokratska obramba demokracije

Izvirna zamisel pobijanja totalitarizma z demokratskimi sredstvi

V otepanju proti totalitarizmu zahaja demokracija pogosto v načelne težave. Posebno se to dogaja v državah, kjer je demokracija šele v razvoju, kjer v ljudskih dušah še ni trdno zakoreninjena in kjer celo sami njeni nosilci o njeni učinkovitosti niso docela prepričani. V takem položaju živimo v Italiji. Pri nas je demokracija šele v razvoju. Današnje zrele generacije, ki so doraščale in zorele pod fašizmom, še vedno navduhuje totalitarna preteklost. To se ne dogaja samo tistemu dozorelemu človeku, ki je fašizem sprejemal - ne iz prepričanja, ampak zaradi ljubeča krika in še ljubečega miru -, ampak so podzavestno s totalitarizmom okuženi tudi aktivni nasprotniki fašizma in žrtve njegove podivjanosti.

To so človeški pojavi. Kakor ti z menoj, tako jaz s teboj. Taka zoba za zoba miselnost je sicer zelo preprosta in že zato za prepričanje demokrata neuporabna. Zato nas totalitarizem, ki ga kot človeško zlo zavračamo, ničesar naučiti ne more; še najmanj pa nam je v kakršni že koli stvari lahko za vzgled. To pomeni: tudi proti totalitarizmu ne more demokracija nastopati totalitarno! Umazano preganjamo samo s čistoto in ne z umazanijo!

Z demokracijo pobijati totalitarizem ni lahko delo. V Argentini, kjer je demokracija - po Peronovi diktaturi - tudi šele v razvoju, je vlada predložila parlamentu zakonski osnutek pod imenom »Zakon za obrambo demokracije«, ki ga sestavlja 37 členov. Je to zelo zanimiv prispevek za obrambo demokracije, ki bi ga morali resnični demokrati v Italiji z vso resnostjo preučiti in razmisliti, ali ne bi bil tak zakon potreben tudi pri nas, kjer prav tako kot v Argentini grozi demokraciji nevarnost tako s skrajne leve kot skrajne desnice.

Zakonski osnutek »za obrambo demokracije« razglasa vse organizacije, ki delujejo za uničenjem republikanske demokratske ustave, za nezakonite. Prestopnike kaznuje zakon z zapornim od enega meseca do treh let. Tujcem, ki delujejo zadržnih pet let kot komunisti, je vstop v Argentino prepovedan. To seveda ne velja za diplomatsko in konzularno osebe, ki komunističnih držav in za take osebe, ki dobiijo za vstop posebno dovoljenje.

Tujce, ki so bili obsojeni zaradi takih prestopkov, po zaključni kazni izenejo. Argentinski državljani, ki zakrivijo taka dejanja, izgubijo aktivno in pasivno volilno pravico za triletno časovno obdobje, kot se glasi obdobja. V tem času ne smejo opravljati nobene javne službe. Take prestopke sodijo zvezna sodišča.

Vse državne obveščevalne in varnostne oblasti morajo pri izvajanju zakona sodelovati. Dopusčeno jim je, da zaplenijo ves propagandni material, ki je protizakonit.

Zakon bodo uveljavljali -, če ga parlament sprejme - do 31. dec. 1964. V tem času upajo, da se bodo politične napetosti pomirile.

Značilno je, da razglasa osnutek vsako organizacijo za protizakonito, ki ne glede na kakšne cilje za sleduje, stremi za uvedbo totalitarizma v državi. Poudarek »ne glede na kakšne cilje« za sleduje... nudi vladi učinkovito orodje. Dosledaj je za ustanovitve neke stranke zadostovala izjava, da bo stranka spoštovala republikansko ustavo. S tako izjavo so oblasti avtomatično smatrale tako stranko za demokratsko. Po novem osnutku ne zadostujejo besede, zagotovila je treba izpričati z dejanji.

Prav tako je značilno, da razglasa zakon neko stranko ali organizacijo za nezakonito, čeprav trenutno ne deluje prevratno. Nezakonitost je že s tem, da stremi po uveljavitvi totalitarizma v bodočnosti. To je zelo važen aspekt, ki totalitarcem preprečuje, da bi demokracijo ubili z demokratskimi sredstvi. Nobeni stranki se ne bo moglo izgovarjati, da v smislu ustave parlamentarni postopki in se ne poslužuje nasilja pri zasledovanju svojih ciljev, če so ti cilji totalitarni. Demokratska pot svobodnih volitev in parlamentarni delovanj ostaja za take stranke zaprta.

Zakonski osnutek navaja sicer z imenom samo komunizem, je pa tako oblikovan, da zajema vse totalitarne stranke. V Argentini so v tej vrsti peronovci, pri nas bi bili misovci.

Argentinski juristi, ki so v napornem delu sestavljali ta zakonski osnutek, so opravili zelo koristno delo. Zakonski osnutek je vlada predložila parlamentu s posebnim spremnim pismom, v katerem so prepričljivo poudarjena stara demokratska načela, predvsem vprašanje, do kakšne mere se mora demokracija odpovedati svojim lastnim načelom, da se lahko uspešno postavi po robu svojim smrtnim sovražnikom. Dolej ni bilo možnosti zgrabit za vrat tiste, ki so hoteli z demokratsko parlamentarnimi pridobitvami pokopati demokracijo. Razglasitev »obrednega stanja« in podobni neprijetni pripomočki veljajo samo za kratek čas in ničesar ne rešijo.

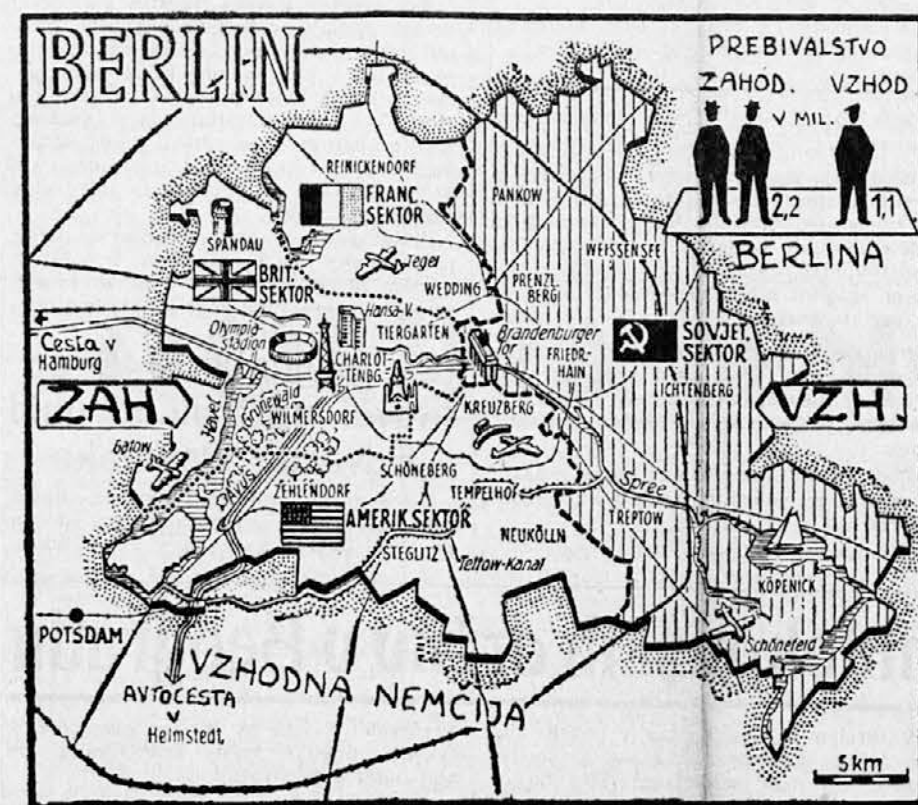
Spremno pismo argentinske vlade iz-

rečno poudarja, da argentinska demokracija z novim zakonom ne zatira idej, ampak samo protidemokratska početja. To je gotovo zelo vestno razlikovanje, ki pa ga praksa ne spoštuje vedno.

Najznačilnejše in najvažnejše pri novem zakonskem osnutku pa je dejstvo, da se

demokratski narodi končno zavežajo velikih nevarnosti in neogibne potrebe brati demokracijo, če jo hočejo obdržati. Po tej poti bodo morale vse demokratske države, ki jih ogražata skrajna levica ali skrajna desnica, ali pa obe.

I. U.

Položaj v Berlinu postaja od trenutka do trenutka bolj napet. Odkar so vzhodno-nemški »prostopolje« postavili sramotni zid na meji med Zahodnim in Vzhodnim Berlinom, da bi zavezali množični beg iz komunističnega raja, svetovna javnost ponovno zasleduje dogodke v bivši nemški prestolnici. Zahodnjaki so ostro obsodili zadnji moskovski napad na svobodo Berlinčanov. Ker si zavezniki niso edini o načinu in času pogajanj s Sovjeti, se bodo zunanji ministri Francije, Velike Britanije in Združenih držav sešli čez nekaj dni v Washingtonu, da bi določili enotno politiko o berlinskem vprašanju.

KDO SO MORILCI BEN JUSSEFA?

Ben Jussefa, nekdanjega sobojevnika Burge, zadnjih šest let pa najodločnejšega nasprotnika današnjega tuniškega poglavarja, so našli umorjenega v nekem frankfurtskem hotelu. Salah Ben Jussef je preživel nad deset let svojega življenja po francoskih ječah. V nasprotju z Burgo je bil zakrjen nasprotnik slehernega sodelovanja s Francozi. Nekatera poročila iz Severne Afrike zatrjujejo, da je bil Ben Jussef žrtev političnih umorov tako imenovane »rdeče roke«.

ITALIJA-ČESKOSLOVAKA. Italijanska in češkoslovaška vlada sta se sporazumeli, da povišata svoje poslaništvo v Pragi odnosno v Rimu na raven veleposlaništva.

STRANKA DOMA OSTALIH. Na Južnem Tirolskem brsti prav tisti politični plevel med tamkajšnje nemško manjšino, kakršnega so avstrijski Nemci sejali med koroškimi Slovenci in ki ga danes na Južnem Tirolskem pridno zalivajo - Italijani. Na Koroškem se nad »vindišarje« veselijo Nemci. Na Južnem Tirolskem so novi stranki, ki naj po tipično prastarem avstrijskem receptu: divide et impera - deli in vlada, razbije nemško narodno enotnost na Južnem Tirolskem, botrovali Italijani. Novo stranko imenujejo »Südtiroler Dableiber Partei« (Južnotirolska stranka doma ostalih). To naj bi bila stranka tistih Nemcev, ki so ob času Mussolini-Hitlerjevega zločinkega spora zuma sprejeli obvezo italijančevja pod pogojem, da ostanejo na svoji zemlji - ne kot Nemci, ampak kot Italijani. Za nemškutarske Slovence so Nemci iznašli prvo-ko vindiš. Kakšno neki bodo našli Italijani za nemške mešanice?

KAJ JE VESOLJE? Na to vprašanje, ki si ga je gotovo zastavil sleherni razodni človek, je vsaj napol odgovorila slovita zvezdarna M. Palomar. Pred časom so bili njeni zvezdoslovci priče strahotnega vesoljskega dogodka, ki se je odigral pred 800 milijonov let. Takrat se je nekje v neskončnosti rastreskala zvezda, po svoji velikosti neznansko večja od naše Zemlje. Svetloba, ki je pri raztreskanju nastala, je bila milijonkrat večja od sončne svetlobe. Svetloba potuje s hitrostjo 300 tisoč km sekundo. Svetloba ki je nastala ob eksploziji zvezde pred 800 milijoni let, je dosegla našo Zemljo šele sedaj. Težko bi nekdo izračunal, koliko km je bila ta zvezda oddaljena od nas, še težje pa bi odgovoril na vprašanje, kaj je vesolje.

FERHAT ABBAS NE BO VEČ VODJA ALŽIRSKÉ POLITIKE. Skrivnostni revolucionarni parlament, ki se je sestel pred petnajstimi dnevi v Tripolisu je zamenjal pri vodstvu začasne vlade zmernega Abbasa z levničarjem Ben Kheddo. Nova vla-

Dogodki po svetu

da, v kateri ne najdemo več Ferhat Abbasovih pristašev, je sporočila, da bo nadaljevala s pogajanj, vendar ne bo odstopila niti za las od svojih pogojev. Dvainsredesletni Yussef Ben Khedde je eden izmed prvih borec za neodvisnost Alžirije. Od vedno ima veliko simpatijo do Kitajske in ostalih komunističnih dežel. Na obisku v Pekingu je dejal: »S pomočjo ljudske republike Kitajske in ostalih protimperialističnih držav, se bo Alžirskemu ljudstvu posrečilo priboriti si zaželjeno neodvisnost.«

MOST ČEZ ROKAVSKI PRELIV. Francoski vladi je bil v teh dneh predložen v odobritev načrt za gradnjo 32,5 km dolgega mosta, ki bo povezal Veliko Britanijo s Francijo. Na francoski strani se bo most pričel pri mestu Calais in se na

SARDINSKA IN SICILSKA SAMOUPRAVA

(Rimsko pismo) Za razliko od Južne Tirolske uživata Sardinija in Sicilija že 15 let kar obsežno samoupravo. Italijanska ustava predvideva za vseh 19 vepokrajin, ki jih italijanski uradni jezik imenuje »Regionie«, samoupravo. Razen v Dolini Aosta in na obsegu sredozemskih otokih pa samouprave ni. Na otokih so bile avtonomistične zahteve mnogo burnejše kot pa na italijanski celini. Po vojni je na Siciliji pretlo separatistično gibanje z odcepitvijo od Italije. Izkušnje, ki so jih v obeh sredozemskih vepokrajinah dosegli pri samoupravljanju, so zelo razvrstne. Medtem ko se je na Sardiniji posrečilo bolj ali manj solidno stabilizirati politične razmere in s tem urediti upravo, je siciliska samouprava že od svojega rojstva dalje belila glave politikom in državnikom. To dokazujejo najnovejše vepokrajinske volitve na Sardiniji, prav tako kot nenehna kriza vepokrajinske vlade na Siciliji.

V nedeljo 6. avgusta so bile na Sardiniji volitve za obnovo vepokrajinskega parlamenta. Izidi so bili za demokracijo v splošnem zadovoljivi. Veliki zmagovalci so krščanski demokrati, ki so delež svojih glasov povečali od 41 na 46 odstotkov. Sedežev so doбили absolutno večino. Največ so izgubili monarhisti, ki so bili na Sardiniji pomembna stranka, a kot drugod po Italiji, tako propadajo tudi na Sardiniji. Komunisti in misovci so nekaj malega glasov pridobili, prav tako tudi liberalci in socialdemokrati. Seveda bodo

Kdor zasleduje politiko vladne stranke - to je politiko Italije - v naših krajih, vidi popolnoma jasno, da so za italijansko vlado narodne koristi važnejše od kakršne koli demokratske ideologije. Z drugimi besedami: Italijani ne vodijo politiko, ki bi težila za tem, da se uvede sodelovanje med italijanskimi in slovenskimi demokratskimi, to je antikomunističnimi strankami na demokratski podlagi, ki bi čimžila vsaki narodnosti osnovne pravice. Ne: oni dosledno vodijo nacionalistično politiko raznarodovanja, katere cilj je, spreminiti slovensko ozemlje v okviru Italijanske republike v navadno italijansko provinco. Ne poznamo morebitnih tihih dogovorov med Italijo in Jugoslavijo, vemo pa, da se Italija v naših krajih vede, kot da bi ji bila naprej priznana pravica, da tako postopa, kot je potrebno za doseg njenih nacionalističnih ciljev. Primorci smo že mnogokrat protestirali, zahtevali smo zaščito naše manjšine, sklicevali se na spoštovanje danih obljub in podpisov na mednarodnih pogodbah, a vedno zaman. Italijanska vlada se vede, kot da slovenske manjšine sploh ni.

To stališče italijanske politike, to stalno, dosledno, četudi tiho raznarodovanje je Slovence na Tržaškem postavilo pred razpoto. Po nevihti 2. svetovne vojne smo se Slovenci znašli v dveh taborih: na eni strani mi demokracije, na drugi strani komunisti. Oblast je bila v rokah Anglo-američanov, ki niso bili protislovensko usmerjeni in se njih koristi niso križale z našimi. Zato smo demokratski Slovenci upravičeno postavili našo politiko na čisto demokratsko podlago in iskali zavezničke tam, kjer so veljala demokratska načela. Vodili smo protikomunistično politiko, ker smo bili prepričani antiko-

angleški strani nehal pri mestu Dover. Ta načrt, ki ga je izdelala posebna šestčlanska študijska družba v Parizu, pomeni resno konkurenco že davno obstoječemu načrtu, ki predvideva predor pod Rokavskim prelivom. Po načrtih bo most zgrajen iz jekla v višini 70 metrov nad morsko gladino. Tako bodo lahko tudi največji prekomorniki pluli pod mostom.

Mostišče bo široko 35 metrov; za dvoje dvotirnih prog, za pet avtomobilskih cest, po 3,50 na širino in dvoje prog za dvokolesna vozila. Ob živahnem prometu bo most v eni uri prepuščal po 5000 motornih vozil v obeh smerah. Jekleno mostišče, ki bo tehtalo 750000 ton jekla, bo nosilo 164 betonskih stebrov s premerom 20 m.

BRITANSKA GUYANA ZAHTEVA NEODVISNOST. Zagovornik te zamisli je dr. Cheddi Jagan, voditelj napredne stranke, ki je zmagala na splošnih volitvah, ki so se vršile prejšnji mesec. Dr. Jagan zahteva, da Angliji podelijo tej deželi nemudoma neodvisnost in ne šele čez dve leti.

vladali kot doslej krščanski demokrati, vprašanje je samo, ali bodo ostali tudi še nadalje povezani s Sardinio akcijsko stranko ali si bodo poiskali kaj drugega. Demokratski uspeh je posledica likvidacije monarhistov. Sardinici so praktični ljudje in pri teh volitvah niso pozabili na 400 milijard lir, ki jih predvideva petletka za razvoj Sardinije. To je seveda precej več denarja kot tistih nekaj sto milijonov lir, ki jih je monarhistični voditelj Lauro razmetel pri predzadnjih volitvah. Pri sedanjih so Laurova darila izostala. Praktični Sardinici so bili prepričani, da velja 400 milijard v roki več kot monarhija na strehi.

Tudi na Siciliji bodo verjetno kmalu razpisali nove volitve. Sedanji vepokrajinski parlament je nesposoben, da bi sestavil solidno vlado. Ze 5 mesecev je tamošnja vlada v krizi in siciliske stranke so igrale őrko, ki ponosno sicilsko avtonomijo lahko samo osmeši.

Siciliska samouprava se mora že po svoji naravi boriti s težavami, ki jih na Sardiniji ni. Tudi ima sicilsko prebivalstvo smisel za konkretnost, pri tem pa se navdušuje tudi za takomenovani »Intrallazzo«. To besedo je težko prevesti, ker je dialektičnega porekla. Nekdaj je beseda pomenila »črnohorizijanstvo«, danes pomeni spletkarstvo. Nasprotno boleha Sardinija samo za »Abigeato« (tatvina živine). Ta živinokraja pa ne zajema politikov; omejuje se na navadne postopake, medtem ko je »Intrallazzo« specialiteta politikov.

«Največ stvari bolje razumemo s srcem kot pa z razumom.»

PAVLA WESSELY
dunajska igralka

Nabrežina uči...

munisti in smo v komunističnem internacionalizmu videli nevarnost za obstoj naše manjšine.

Od leta 1954 dalje pa ima pri nas oblast italijanska vlada. Takrat je nastala bistvena sprememba. Za Anglameričane obstoj slovenske manjšine ni predstavljal nobenega problema, medtem ko smo mi za Italijane trn v peti. Dolgo smo slovenski demokracije upali, da bodo italijanske demokratske stranke razumele, da je tu pri nas potrebno voditi politiko, ki naj bi bila demokratska ne samo v besedah, ampak tudi v dejanjih. Dolgo smo upali, da bodo italijanske stranke upoštevale, da s slovensko manjšino ni dovoljeno postopati kot z opozicijsko stranko, kateri že v naprej zavrnemo vse zahteve. Dolgo smo upali, da bodo italijanske demokratske stranke razumele, da je med slovenskimi in italijanskimi demokrati potrebno sodelovanje in da to sodelovanje ne sme biti naše hlapčevsko klečeplazanje in prodajanje naših narodnih koristi. Vse to smo uzali, a zaman. Tik pred volitvami v Nabrežini je italijanska vladna stranka ponudila slovenskim demokratom skupni nastop na volitvah pod pogojem, da bi bili župan, večina občinskega odbora in velika večina občinskega sveta Italijani. Zahtevali so torej od nas, da jim prodamo slovensko občino in tako pomagamo Italijanom da se vselijo v to občino.

Pod takimi pogoji seveda ni mogoče misliti na kako sodelovanje na demokratski podlagi iz enostavnega razloga, ker pogoj za tako sodelovanje je obojestransko spoštovanje osnovnih pravic. Italijanska vladna stranka je namreč nam Slovincem uporabljala besedo »demokracija« samo zato, da za njo skrije italijanske nacionalistične koristi.

Mi smo in ostanemo odločni demokrati, smo in ostanemo prepričani, da je komunizem kriva ideologija, ki je ekonomsko zgrešena in politično nesprejemljiva. To naše odločno prepričanje pa nam ne sme zamegliti oči, ko presojamo položaj slovenske manjšine v Italiji. Slovenska manjšina v Italiji ne rešuje velikih problemov mednarodne politike in tudi ni od nje odvisno, kdo bo zmagal v odločilni borbi, ki se bje med Vzhodom in Zpadom. Ona ima svojo glavno in edino nalogo, da se čimdalje ohrani. Zato smo prepričani, da moramo Slovenci nastopati skupno v vseh problemih, ki se tičejo naše manjšine, ne glede na različno svetovnonadzorsko gledanje. Tako bomo sledili zgledu, ki nam ga dajejo naši sodržavljani italijanske narodnosti. Tudi oni so med seboj razcepjeni v razne politične stranke, toda ko gre za interese Italije, za obrambo njene bitnosti, za urejanje odnosov do manjšin, nastopajo vsi kot Italijani in ne poznajo strankarske cepčenosti. Odklanjamo očitek, da se mi hočemo ločevati od italijanske skupnosti med katero živimo: kdorkoli nam očita, da podpiramo neki apartheid ne pozna ali noče spoznati našega problema. Mi nismo sovinsti ali rasisti, ampak tudi - ko mlačni Slovenci ne, da bi dopustili italijanski politiki da nas na tak »demokratski« način mirno potuji.

Mi bi radi videli, da bi se problemi naše manjšine reševali s čisto demokratskega vidika in demokratske politike, a dokler bo to samo naša pobožna želja, smo se dolžni boriti z orožjem, ki nam ga daje v roke nasprotnik. Italijanska politika do naše manjšine sili vsakega Slovence, da išče pomoči samo tam, kjer jo lahko najde: to je pri Slovincu. Ne verjamemo, da bi bile vse slovenske politične stranke tako idealno in odkritosrečno slovenske, kot smo mi, verujemo pa, da je vsakemu Slovincu, tudi pripadniku komunistične stranke, vendarle bližja usoda slovenstva v naših krajih nego kakršnikoli italijanski nacionalni stranki. Verujemo v naše zdrave slovenske moči, verujemo pa tudi, da so zdrave slovenske moči le tam, kjer so Slovenci. Dokler bo italijanska vladna stranka težila za tem, da potuji naše kraje in da zasede naše občine, dokler bodo oni strmeli za tem, da nas izrinejo iz Nabrežine, je naša naravna dolžnost, da se temu upiramo s pomočjo vseh ti-

(Nadaljevanje na 2. str.)

VESTI z GORISKEGA

Sestanek Slov. demokratske zveze

V nedeljo 27. avgusta popoldne se je vršil na Placuti v Gorici sestanek volitev, ki ga je sklicala Slovenska demokratska zveza.

Dnevni red je obsegal štiri točke: 1) položaj po majskih volitvah; 2) razgovor o deželni avtonomiji; 3) zakonska zaščita Slovencev v Italiji; 4) slučajnosti.

Sestanka se je udeležilo res lepo število povabljenih iz vseh krajev goriške province, saj so napolnili dvorano skoro do kraja.

O položaju po majskih volitvah je govoril dr. Sfiligoj. Izčrpano ga je analiziral in prikazal važne in velike dolžnosti vseh demokratičnih izvoljenih predstavnikov našega ljudstva s posebnim ozirom na dejstvo, da so naši svetovalci edini predstavniki Slovencev, ker slovensko govorijo levičarji, izvoljeni na italijanskih listah, predstavljajo le italijansko komunistično oziroma socialistično stranko.

O deželni avtonomiji je izčrpano govoril dr. Kacin. On je podrobno orisal zgodovinske faktorje, ki so po sto letih veljavnosti stare italijanske centralistične ustave privedli do sedanje republikanske moderne demokratične ustave. Dr. Kacin je nato prikazal nujne pogoje, ki so svetovali italijanski ustavodajni skupščini, da je priznala našim krajem posebno regionalno avtonomijo. Med te pogoje spada prisotnost slovenskega ljudstva na vsem področju dežele, to je pod vidensko, gorisko in tržaško pokrajino. V imenu tega ljudstva je SDZ že 21. maja 1947 poslala omenjeni skupščini spomenico z zahtevo po uvedbi avtonomije. Drugi pogoj pa je potreba, da ljudstvo sodeluje pri javni upravi svoje države in dežele, kar je stari centralizem onemogočil.

Posebna deželna avtonomija, je dejal dr. Kacin, je važna tudi za nas. Pravzaprav bi v naših zadevah, kot je na primer šolstvo, morali razpravljati in odločati Slovenci sami. Samo to bi bila prava demokracija.

Povezano z deželno avtonomijo je vprašanje zakonske zaščite Slovencev v Italiji. O tem vprašanju je imel besedo dr. Sfiligoj. Razgovor o tem je bil glavni namen sklicane sestanke. Udeleženci so razpravljali in glasovali o predlogu vodstva SDZ, da Slovenci v Italiji zahtevamo varstveni zakon od osrednje vlade oziroma od parlamenta; to nam pritiče po 6. členu ustave; deželni zbor bi nam ta zakon težko dal.

Ta važni predlog je podrobno pojasnil dr. Sfiligoj, ki je prikazal veliko prizadevanje SDZ, da bi Slovenci dobili svoj zaščitni zakon. Od leta 1947 do 1949 je SDZ imela stike z vodstvom Furlanskega ljudskega avtonomističnega gibanja iz Vidma in se z njim pogovarjala za sestavo osnutka posebnega deželnega statuta. V Vidmu so se vršili še drugi sestanki predstavnikov pokrajinskih svetov in drugih ustanov, poslancev, izobražencev in tako dalje. Tudi na teh sestankih je vodstvo SDZ vztrajalo pri zahtevi, da že osnutki statuta vsebuje določila za zaščito Slovencev, a brez uspeha, ker sta se proti tej

zahtevi na pritisk komunističnega poslance Beltrameja izrekla celo oba zastopnika takratne goriške titovske Fronte.

Potem so razni prvaki Furlanskega ljudskega avtonomističnega gibanja, ki so nekog Slovencev, svetovali naj ropotajo in rogovilijo, češ da v Rimu več zaleže ostri glas Slovencev kot vse drugo, v pravem pomenu besede glavni namen furlanskega gibanja izdali in celo jeli nastopati proti zahtevam Slovencev.

Sledilo so drugih razni dogodki in nastopi nacionalistov in drugih italijanskih nestrpnih v ozkosrčnežev proti Slovincem in proti zahtevi, da bi Slovenci zaščitijo. Današnji dogodki na Tirolskem dajejo tem nestrpnim povod, da se upirajo uvedbi deželne avtonomije in zaščiti Slovincem. V ostalem pa je težko računati, da bi Slovenci imeli svoje predstavnike v deželnem zboru, ker se govori in piše, da pride po en deželni poslanec na vsake 20.000 ali celo 25.000 prebivalcev; za Slovence ni velike razlike, ali se poslanci volijo po provincah ali v enem samem regionalnem volilnem okrožju. Samo če bi volili devdeset poslancev v enem samem okrožju, ali pa recimo 20 na Goriškem in 20 na Tržaškem, ostalih 50 pa v videmski pokrajini, bi Slovenci lahko izvolili svoje predstavnike. Največ bi dosegli dva poslance. Tudi to bi bilo malo, nezadostno v zboru devdesetih. Na italijanske komuniste in socialiste ne moremo računati, ker te vodijo samo koristi njihove stranke in njihovega političnega programa.

Tako je vodstvo SDZ prišlo do prepričanja, da je edina rešitev v tem, da Slovenci zahtevamo zaščitni zakon od osrednje vlade same in od parlamenta.

Vlada in parlament sta odgovorna za izvajanje ustavnih določil tudi glede naše zaščite. Našo zahtevo utemeljujejo razni členi ustave, zlasti šesti, potem deseti člen prehodnih določil ustave, londonska spomenica, ki ne more zadržati samo enega dela Slovencev v Italiji, razni osnutki deželnega statuta, ki so jih sestavili demokratski poslanci, dejstvo, da je država dolžna enako ščititi vse jezičkovne manjšine, vrh tega pa še številne

V ponedeljek 21. avgusta sta se v cerkvi Sv. Duha na Gradu poročila gđc. ILEANA FERLAT, profesorica na naši višji gimnaziji, in gospod BORUT KAKES iz Nabrežine. Prijatelji in znanci želijo novemu paru obilo sreče v skupnem življenju.

izjave politikov in samih vladnih predstavnikov.

Sledila je razprava o tem vprašanju in predlogu, pri kateri so se oglašali številni udeleženci. Nato je bilo glasovanje in udeleženci so soglasno potrdili predlog vodstva SDZ, da Slovenci v Italiji zahtevamo zaščitni zakon neposredno od vlade in parlamenta.

Pred zaključkom sestanka so se udeleženci spomnili svojih ugrabljenih in umrlih voditeljev, somišljenikov in prijateljev ter jih počastili z enominutnim molkom.

Tudi pri slučajnosti so se mnogi oglašili in prosili za pojasnila in dali kak dober nasvet.

Sestanek je trajal dve uri in pol.

Konferenca izvenblokovskih držav v Beogradu

Danes, 1. septembra, se je začela v Beogradu konferenca izvenblokovskih držav, katere se udeležuje 24 rednih odposlanstev in več zastopnikov raznih strank in organizacij, ki pa nastopajo le kot opazovalci. Stirindvajset držav ni malo, posebno če pomislimo, da so na konferenci štirje državni poglavarji, med temi abehinski cesar Haile Selassie, večino drugih pa zastopajo vladni predstavniki in zunanji ministri.

Konferenca sama predstavlja nek uspeh, ki pa utegne ostati le pri tem, da je prišlo do konference, saj ni v ostalem nikakega upanja, da bi te izvenblokovske države mogle kakorkoli odločilno vplivati na velesile, ločene v dva močno nasprotujoča si tabora, tako da bi ju prisilile k dosegu trajnega sporazuma in torej k trajni pomiritvi v svetu - ali vsaj k pomiritvi za dolgo časa.

Konferenca izraža seveda željo, da bi se v svetu ohranil mir in da bi se razna sporna prečla vprašanja, na primer glede Berlina in Nemčije ter glede Bizerte v Tunisu, rešila s pogajanjem in ne z orožjem.

V ostalem bo konferenca v navskrižju, kar lahko razumemo iz izjav, ki so jih doslej dali razni udeleženci. Tito bo za sovjetsko stvar, Nasser bo za združitev vseh Nemcev, Nehru za ločitev Nemčije v tri dele (Vzhodno in Zapadno ter samostojni Berlin). Velika večina jih bo odločno proti Franciji, v znamenju sovjetske protikolonialistične politike.

Noben se ne bo drznil odločno zagovarjati pravice narodov do samoodločbe in zahtevati, da se ta pravica dejansko izvede, saj se večina udeležencev ne mara, zameriti Sovjetom in samemu gostitelju Titu, ki je eden komunističnih zaslužnjakov narodov.

Diktator Nasser tudi ne bo za odpravo diktature, ko pa sam vlada s policijskim ustrojem.

Zdaj pogledimo odkrito in jasno, koliko vse te države zmorejo in kako dolgo lahko ostanejo izven enega ali drugega bloka. Nobena ne zmora toliko, da bi se lahko sama branila pred kakim napadom. Tudi vse skupaj ne bodo veljale kot tretja sila saj tega nimajo niti na dnevnem redu in so njih predstavniki že izjavili, da tretje sile ne marajo ustvarjati. Seveda ne, saj nimajo niti orožja niti kapitala in so v obeh ozihrh odvisne od velesil. Niti misliti ni, da bi te države lahko ostale nevtralne v primeru oboroženega spopada med velesilama dveh orjaških blokov.

Gre torej za konferenco dobre volje in skupnega izraza želje, da se ohrani mir v svetu. Najbolj potrebujejo mir seveda diktatorji sami, ker se bojijo zase.

S.

Iz Doberdoba

Dne 19. avgusta sta se v naši farni cerkvi poročila gđc. Adorina Frandolici in gospod Karel Lavrenčič.

Novoporočencema želijo vso srečo domačini in prijatelji.

Laž ima kratke noge

Nekdo se v »Primorskem dnevniku« z dne 22. avgusta pritožuje, da je moral pred dnevi čakati v zgornjem delu Oslavja več kot eno uro na avtobus podjetja Ribi, ki vozi dnevno iz Gorice v Medano in nazaj in je namenjen tudi prebivalcem Pevne in Oslavja.

Seveda je neprijetno, če si na cesti že četrto uro pred deveto ker privozi avtobus včasih že ob tej uri, pa moraš potem čakati in čakati, a preden koga obtožiš, bi se moral pozanimati, kje je pravzaprav krivda, da je avtobus samo »včasih« točen. Ko bi le tu pa tam prišel z zamudo, bi že bilo mogoče trditi, da so tega krivi šoferji; ker pa se to dogaja skoraj vsak dan, bi trezen in pameten človek moral takoj razumeti, da je treba vzroke iskati drugje. Ko bi to napravil, bi lahko ugotovili, da so vsega krivi pregledi ob prehodu meje.

Jugoslovani ne prihajajo namreč v Italijo praznih rok in se zato delo carinikov precej zavleče. Prav čudno se nam zdi, da dopisniki »Primorskega«, ki navadno vedo tudi nemogoče stvari, tega niso vedeli.

In končno beremo v istem članku še tale stavek: »Podjetje Ribi je na tej progii večeraj povišalo voznino.« Ne, gospodje, to ni res, povišek ne velja samo za to progio, nove voznine so tistega dne začele veljati prav na vseh avtobusnih progah.

Slovenski demokrat

Štirinajsta obletnica ugrabitve Slavka Uršiča

Letos obhajamo štirinajsto obletnico, kar je bil ugrabljen prvi urednik našega lista »Demokracije«, nepozabni Slavko Uršič. Kakor znano, so ga titovci zvičajno zgrabili v pripravljeno past v noči 31. avgusta 1947, ga z orožjem v roki ugrabili in odpeljali. Ni se več vrnil.

Slavko Uršič je bil zelo nadarjen slovenski človek, doma iz Kobarida. Kot dober poznavalec političnih, gospodarskih in socialnih ved je bil prepričan in vnet zagovornik človeških svoboščin in demokracije. Bil je po značaju zelo preprost in skromen ter nedolžno odkritosrčen.

Kot voditelj našega ljudstva po načelu demokratičnih svoboščin je seveda naltel na sovrastvo pri komunistih katerim je bil trn v peti vsakdo, ki je dobro poznal njihovo hinavščino in zločinsko nasilje. Zato so ga ugrabili, misleč, da bodo z njim odpravili in uničili tudi resnico in pravico, ki ju je naš dragi in nepozabni Slavko tako prepričljivo in ljubeznivo zagovarjal in širil.

Prišel nam je glas, da Slavko Uršič počiva nekeje na Tolminkem. V duhu in z vsem srcem krasimo s cvetjem njegov grob in z vso hvaležnostjo častimo njegov spomin!

29. avgusta 1946 so titovci ugrabili in ubili Edvarda Devetaka

Letos je minilo 15 let, odkar so titovci ugrabili našega pridnega in zavednega Edvarda Devetaka in ga v gozdu ubili.

Edvard je bil zaveden in pošten človek. Ljubil je svobodo in jo tudi svojemu bližnjemu želel in privoščil. Nasilja ni trpel. Zaradi svoje značilnosti in narodne zavednosti je bil v vasi splošno cenjen in priljubljen. Ravno zato so ga zasovražili nasilni titovci, ga ugrabili in ubili. Se z njegovim truplom so ravnali zverinsko.

Nanj bomo vsi demokrati ohranili trajen spomin. Cenili ga bomo kot zagovornika resnice in poštenosti, kot zvestega slovenskega narodnjaka. Se posebno mu ostanemo hvaležni, ker je z mučeniško smrtjo izpričal vero v resnico in pravico.

Upravičene pritožbe Sovodenjcev

Ze več tednov kopljejo po vsej sovdenski občini jarke za napeljavno vodovoda. V nekaterih predelih so po položitvi cevi jarke takoj zasuli, da so tam ceste v celoti uporabne za promet, v drugih krajih pa so jarki še vedno odprti in se mora zato promet vršiti le po eni strani ceste. Zaradi tega se ljudje, ki uporabljajo te ceste, precej pritožujejo. Se posebno nezadovoljni so kmetje iz Gabrij, ker je voznja skozi njih vas res pravi problem.

»Primorski dnevnika« je sicer sprva pisal, da se vaščani, dasiravno se promet v takih pogojih slabše odvija, ne pritožujejo nad sedanjim stanjem, ker se zavedajo koristi, ki jim jih bo prinesel novi vodovod. Nekaj dni pozneje pa že pravi, da so ljudje začeli vpraševati, kaj neki pomeni, da jarkov niso zasuli, čeprav se cevi vanje že položijo.

Na to je bilo treba seveda odgovoriti in ljudje pri »Primorskem« so se o stvari pozanimali na pristojnem mestu - po našem mnenju na županstvu - in tam izvedeli, kakor pravijo, da bi podjetje, ki koplje jarke, te že lahko zasulo s strojem, ki ima kovinske gosenice, da bi pa s tem strojem močno poškodovali asfalt. Zato bodo jarke zasuli po odpravljenem delu, in sicer s strojem na gumijastih kolesih, ki ga bodo v ta namen pripeljali v Sovodnje.

To je vsekakor mogoče, vendar nas pojasnilo ne zadovoljuje preveč, zlasti zato ne, ker so nam ljudje v Sovodnjah dali nekako razumeti, da zavlačujejo zasipanje jarkov iz čisto drugih vzrokov, pri katerih novi stroj z gumijastimi kolesi sploh ne prihaja v poštev.

Vesela vest za Jazbince

Iz Rima je prispela vest, da je Ministrstvo za javna dela odobrilo števverjanski občini znesek 2.880.000 lir za gradnjo pokopališča v Jazbinah.

Tega se bodo v prvi vrsti razveselili Jazbinci, ki so že večkrat izrazili željo, da bi imeli pokopališče v domači vasi, obenem pa tudi števverjanska občinska uprava, ker bo sedaj njihovi prošnji lahko ugodila.

Natečaj

Goriško županstvo sporoča, da je razpisan natečaj za tri mesta upravnih uradnikov 1. stopnje (officiali administrativi). Rok za prijavo je do 30. septembra 1961. Kdor bi se rad seznanil z vsemi podrobnostmi, se lahko zgleda na samem županstvu v uradu za osebje (Ufficio Personale).

Nabrežina uči...

(Konec s prve strani)

stih, ki nam hočejo pomagati. S tem ne popuščamo niti za las komunistom. Z našo dosledno narodno politiko celo prisilimo komuniste, da se borijo za cilje, ki so naši. Cepiti se v borbi za narodni obstanek na razne tabore, pomeni samomor. Kdor misli, da se slovenstvo naših krajev brani s tem, da se odklanja pomoč tistih, ki jo hočejo dati, je zmoti. Pomoč moramo sprejeti od vsakogar ki je Slovenec. Mi demokratje moramo dati pobudo za ta boj; ravno mi ker samo mi bomo lahko preprečili da bi kdo skušal izkoristiti ta naš slovenski boj v svoje strankarske cilje. Samo od nas, od naše spretnosti je odvisno da se ne pustimo nikomur izigrati. Zato pa je najprej potrebno, da točno razlikujemo, kaj je slovenska demokratična, naravna dolžnost in kaj je italijanska politika ki ne bo nikoli pozabila na staro pravilo: »Divide et impera«.

PRIMARIJ

Dr. JOSIP VRTOVEC

se je preselil ter ordinira

V GORICI

UL. GARZAROLLI ST. 12

Tel. 32-47

TAKO BRANIJO SLOVENSTVO IN SLOVENSKO ZEMLJO

V »Demokraciji« z dne 15. avgusta sem bral na drugi strani članek pod naslovom »Zaupajmo v svoje zdrave močie«. Članek mi ugaja zaradi objektivnosti, ki je zelo poučna. Zelim ga dopolniti z nekaj podatki, ki jasno dokazujejo, kako italijanski komunisti spretno izkoriščajo naivne slovenske govoreče »tovariše« in kako ti »tovariši« slovenskega poretka hitijo podpirati Italijansko komunistično partijo, namesto da bi se žrtvovali za potrebe slovenskega ljudstva v zamejstvu in ohranili zdravo slovensko stvar na domačih tleh, s čemer bi pripomogli nasemu obstanku in razvoju.

Tudi letos so komunisti uvedli javne priznanke s plesom in z drugo zabavo v korist svojega dnevnika »Unità« in tudi letos zbirajo novi naraščaj in prispevke za list »Unità«. No, doberdobski »compagnie« so prejeli javno pohvalo Italijanske komunistične partije, ker so prvi v Italiji priredili »festival dell'Unità« na Poljanah, pridobili petnajst novih članov partiji in stoostotno zbrali prispevek, ki jim je bil naročen za »Unità«. Tako so »tovariši« »compagnie« iz Doberdoba pridno in po žrtvovno ubogali ukaz italijanske partije in prejeli javno priznanje in zahvalo, ki jim bosta dobra spodbuda za prihodnost.

Pa ne samo za komunistično »Unità«, tudi za italijanski socialistični »AVANTI« pridno nabirajo prispevke, in sicer z obveznicami po 200 lir. Tako so pridno na delu za italijansko komunistično in socialistično stvar vsi titovci, ki nas tako radi učijo narodne zavednosti, pa se niti ne spomnijo več, da jih je rodila slovenska mati!

Zdaj pa preglejmo »Delo« in »Primorski dnevnik« od junija dalje! V teh dveh listih najdemo vso ogorčenost komunistov in titovcev, ker se naši demokratični predstavniki niso pridružili rdečemu odposlanstvu za sprejem pri predsedniku vlade Fanfaniju in se niso udeležili dveh sestankov levičarskih predstavnikov in njihovih podpornikov ali sopotnikov. Ta dejstva, kot na primer »Festival del-

l'Unità«, pridobivanje članov za it. komunistično partijo in zbiranje prispevkov za italijansko komunistični dnevnik dokazujejo, da je slovenstvo komunistom deseta briga, ker jim gre v prvi vrsti za Italijansko komunistično partijo in za njen list »Unità«.

Kako naj se potem naši zvesti slovenski demokrati kar meni nič tebi nič pridružujejo takim delegacijam in se udeležujejo takih sestankov, kjer slovensko govoreči ljudje hlapčujejo in podpirajo Italijansko komunistično partijo?

Ce bi slovenski levičarji imeli svojo lastno samostojno organizacijo in delovali v okviru vprašanj in potreb, ki zanimajo pretežno slovensko skupnost v Italiji, potem bi ne bilo ugovora proti kakemu sodelovanju. Toda družiti se z italijanskimi komunisti slovenskega poretka, ki jih vodi italijanska partija in ki se žrtvujejo italijanski partiji, se mi zdi neumestno in nespametno.

Smešni so tudi razni izbruhi dr. Dekleve proti našim demokratičnim predstavnikom in voditeljem, ker se niso udajali in ne nočejo udajati kakor on volji in zahtevi italijanskih komunistov.

Kaj pa pravi o tem »Primorski dnevnik«? Ali ni to proti koristim slovenstva in slovenske zemlje, da slovensko govoreči komunisti prirejajo »Festivale dell'Unità« na slovenski zemlji, iščejo člane za it. kom. partije in zbirajo denar za italijanski komunistični list?

Ali nima »Primorski dnevnik« nič proti temu, da doberdobski podžupan na javni občinski seji Italijanske komuniste iz Ronkov pozdravlja v italijanski? To je posledica hlapčevanja It. komunistični partiji, ki bo če zavladajo komunistični partiji, ki bo, če zavladajo komunisti (tega seveda ne verjamem!), zahtevala samo italijansko upravljanje občine, in slovensko govoreči »tovariši« »compagnie« bodo kaj radi hlapčevsko ubogali kot pristni naivni internacionalisti.

BENEŠKI IZLET

Z avtom se lahko pripelješ v Benetke. Kdor se na kak način znajde na otoku, ga takoj pošljejo v največjo garažo sveta, od tu mora pešati ali s tujo močjo veslati. Po mestu samem avto ne sme voziti. Večina 375.000 Benečanov je nad to prepovedjo navdušena in pripravljena preliti tudi zadnjo kapljo krvi, da mesto takšno tudi ostane. Manjšino pa prevzema strah, da bo mesto zamudilo prehod v moderni čas, zato tudi vztrajno zahteva, da je treba beneske prekope zasuti. Trajalo bo pa še dolgo, preden bo ta spor odločen. Veliko časa je trajal tudi boj za prvi nasip, ki so ga zgradili l. 1846 in je otoško mesto spremenil v polotok. Benečani radi debatirajo. Teško bi jim kdo dopovedal - kot to zagotavljajo številni demači in tuji arhitekti - da se bodo znamenite starodavne palače polagoma pogrezle v blato, na katerem so zgrajene. Kraski hrast, tako pravijo učenjaki, je postal blato. Benetke pa se dejansko že od nekdaj potaplja. Stebri dozeve palače so samo zato tako debeli in kratki, ker so morali hodnike okrog njih že petkrat zvišati. To se bo lahko še večkrat zgodilo, pravijo Benečani. V ostalem so Benetke že stare 1500 let in so že marsikaj doživele.

Pravijo, da so za nastanek Benetk služne Atilove tolpe. V tem mestu je bil rojen Casanova, tu je ustvarjal svoje umotvorje Tizian, Wagner je tu končal II. dejanje »Tristana«.

V začetku je bilo 115 otokov v lagunah, kamor so se pred napadalnimi sovražniki umikali begunci s kopnega. Okrog leta 450 po Kr. so bili napadi tako pogosti, da so pribežniki na otokih tudi ostali. Bizantinski doži, ki so jih kasneje domače patriarške družine stisnile ob zid, so prevzeli oblast v novem naselju, ki se je nagle razvijalo. Trgovina je vzcvetela, beneske ladje so križarile po Jadranu in Sredozemlju. Na levantskih obalah so si Benečani zagotovili oporišča. Ko so l. 1330 po dolgotrajnih bojih Benečani premagali svojega najnevarnejšega konkurenta - Genovo -, se je beneska oblast razširila na vse vzhodno Sredozemsko morje. Umetnosti in kulturi so Benetke odprle vrata na stečaj, beneska diplomatika spretnost, ki jo še danes občuduje ves svet, pa je mesto zalagala s številnimi pridobitvami.

V 16. in 17. stoletju so Benetke v bojih s Turki izgubile svoja trgovska oporišča, istočasno pa se je trgovina preselila s Sredozemskega morja na Atlantski ocean.

Maja meseca 1797 je Napoleon brez tečaja zasledil oslabilene Benetke. Prav tako so se morale kasneje, kljub ponosnemu uporu l. 1848, vdati avstrijski oblasti. Leta 1866 so Avstriji prepustili Benetke združeni Italiji.

Danes so Benetke pokrajinsko glavno mesto in tretje največje italijansko pristanišče. Poleg pomorskega prometa prispevajo k stabilizaciji finančne tujski promet, svila, čipke, nakit, steklarski izdelki itd. Kljub temu mesto ni bogato. Od novega naftovoda, ki bo že v bližnji prihodnosti povezal Sredozemsko morje z Nemčijo, si Benečani mnogo obeta. Zaenkrat pa jih je tudi na tem področju prehitela Genova, ki postavlja svoj naftovod proti severu.

Z lastnim naftovodom se bodo Benetke morda priključile modernemu času. Potem tudi prekopa ne bo treba zasuti. Benetke bodo lahko ostale take, kakršne so: mesto, v katerem se je ura ustavila, orjaški muzej preteklosti. Pridobitev modernega časa

pa ni mogoče povsem pregnati. Tudi na strehah beneskih palač se razprostirajo gozdovi televizijskih anten. Po prekopih pa se prav tako kot pred sto leti prevlažajo mestni čistilci, ki s drogovi in mrežami odstranjujejo umazanijo. Tudi torni čolni bodo kmalu spodrinili slikovite gondole, ki so tu samo še zaradi tujcev. Na Markovem trgu pa avtomobilov najbrž nikoli ne bo.

Poučen doživljaj

Pogosto prebiram v slovenskem zamejskem demokratičnem tisku, kako materialistični komunizem duši moralo mladine in jo pred očmi prestrašenih staršev preobara v kolektivistično gmo.

Ko sem neke nedelje spet ubiral pot proti našim gorskim velikonom, da se naučim svežega zraka in si nabere novih moči, me je steza zanesla skozi prijeten gozdiček. Po drevesih so pridno žgoleti ptiči. Bil pa sem nekam zamišljen in narava me ni tako privlačevala kot ponavadi. Ne vem, kaj mi je bilo. To se mi je dogajalo vse do trenutka, ko sem opazil ptico, ki je poskakovala pred menoj in me na vsakih deset korakov pričakovala. Nenadoma pa me je zbudila iz zamišljenosti s svojim glasnim in preplašenim čvikanjem. Tedaj sem jo opazil, kako divje obletata skalno duplino, in nena-

Od zibanja po klancih in ovinkih skozi smrekove gozdove omamljen sem v Sappadi stopil iz malce zatohlega avtobusa. Sonce se je bližalo poldnevju, kraj se je svetil sredi položnih živorezanih livad, letoviščarji so vsenaokrog uživali poletje - in planine so bile ena sama moč, tišina in lepota.

Prilutnega domačina sem vprašal, kje je Dolina Enghe. Zamahnil je z roko. »Tamlé doli, ob vodi v tisto tesen.«

Spustil sem se v veliko naročje sonca, v zdravi zrak zgodnjega avgusta, ko so rose že obilnejše in je poletje utrujeno od zdravja in bogato navdihov. Kaka zelenina - in ta duh gozdov - in brzenje vode čez kamne in mimo njih!

Potoček mi je šumel nasproti in hitel v bližnji Piave, v katerem se zgubljajo njegove ime. Ali je kje primernejši kraj za taborjenje kot pod takimi smrekami, ki šotore varujejo, pa vendar niso tako goste, da bi jemale vse sonce?

Ni ga, sem rekel - in iz temnih senc opoldanske tišine so me pozdravile zelene strehe šotorov. Niso bili posejani prego: vsak je stal kot dom zaše. Niljer nikogar, le na visokem drogju dve zastavi: tržaška in še modro-rdeča. Nič glasov - kot da bi vsi spali ali pa kam odšli.

Od potoka se je rahlo kadilo - zadušilo je po smrekovih vrhah na ognju. Sonce, voda, ognjišče - in trojica skavtov: kuhali so kosilo.

»Sami smo danes, drugi so šli na izlet: saj ste videli modro-rdečo zastavo. Letos ima vsak vod lastno kuhinjo. Tako vidite kar štiri ognjišča. Poskusili smo to novost - in več je zadovoljstva med skavti. Če se je prej kuharju kaj izmislilo, je bil prizadet ves tabor; po novem trpi posledice le osmerica. Vsak vod je dobil od vodstva svojo blagajno in z njo gospodari, kot mu

doma sem se zgrozil. Proti votlini se je plazila ostudna kača. Takoj sem razumel položaj. Z gorskim čevljem sem kačo strl glavo. Ko sem truplo odstranil, sta se mi pernatna roditelja s čivkajočim žlobudranjem še dolgo zahvaljevala za rešitev mladičev - razpeljavčkov, ki jim je še pred kratkim grozila smrt. Tisto nedeljo sem zaključil s tako srečo v srcu kot že dolgo ne.

Sleherni kači, ki se na kakršenkoli način, v obliki tiska, zabavnih izletov in p. vtihotaplja v demokratične vrste, je treba stresti glavo. Samo tako bomo svoj narod rešili smrti.

T. C.

Alpske legende

Slovenska radijska postaja v Trstu je v terek začela z novim nizom ilustriranih predavanj, ki imajo skupni naslov »Alpske legende«.

Ta oddaja, ki je privlačno in pesniško pisana, bo prav gotovo zanimala vse zamejske Slovence, še posebej pa one naše rojake, ki živijo v Kanalski dolini, saj je bila prva oddaja posvečena rabeljskemu rudniku. Zeleti bi bilo, da bi nas radijska postaja še nadalje seznanjala z običaji, zgodovino in pripovedkami naših krajev, kot je to razvidno iz njenega dosedanjega programa.

Je Bog dal pamet, Zaloga živil je v ti-stemle velikem šotoru.

»Razumem, videl sem seznam blaga in tudi cene. Drago ni,« sem odgovoril. »Misel, da se fantje učijo gospodarno živeti, je imenitna. Sami odločajo, sami razpolagajo z denarjem, sami prevzemajo odgovornost: šola in pol za življenje! In ves denar se vrne v skupno blagajno!«

»Vodi skrbijo tudi za spored tabornih ognjev. Tako se v okviru celotnega tabora ustvarjajo manjše enote - in skavtski duh pride lahko do vsakega fanta.«

»Skavtski duh - povejte mi nakratko, kaj je to!«

»Skavt zna pomagati sebi in brez vsake sebičnosti tudi bližnjemu.«

»Iz ljubezni do bližnjega?«

»Da, iz ljubezni do bližnjega! Naprej mora seveda sebe izdelati, zatreti prirajeno sebičnost.«

Mimo nas se je čez kamenje metal mrzli potoček, in strmina se je s smrekami porasla zgubljala nekam v skale, in skale so se združevale v vrhunce, in ob vrhuncih so se trgale bele megle - ne več megle, že oblaki.

»Zal mi je, da sem prišel samo za nekaj ur - a ni moč pomagati. Kdo ne bi tu ostal - v tem zdravju za dušo in telo!«

Sli smo spet v sence, k šotorom.

»Kaj pravite o našem oltarju? Iz samih smrekovih kolčev smo ga naredili in z vrvmi povežali: enega žebila ne najdetes!«

»Verjamem, skavti ste mojstri za vzle!«

Vzel sem v roke kozarec: naokoli planike, na sredi murke. Poduhal sem murke in jih potem dolgo gledal... Ker jih tako dolgo nisem videl.

»Zjutraj gorijo tu sveče, prt zakriva gole kolče, razpelo visi... in skavti poklekajo za obhajilo. Sonce je še nizko nad gorami. Tu je moč zares doživljati

Vse se mi zdi, da bomo sodobni zemljani za »daljnobiljce«. Pri tem ne mislim na tiste naveličane Srednjeevropejce, ki si danes lovijo srečo po daljnem svetu. Hrepenenje po daljni tujini, »daljnobilje«, je bolezen naših dni. To je poganek dobe, ki je odstranila razliko med prostorom in časom, obenem pa je prostor tako zmanjšala, da se je naš svet kar sesedel. Nektanje ogromne razdalje so skoraj izgubile. Nekaj pobrenčij v brzjavni žici in zadnja borzna poročila newyorške borze ali novica o predsedniških volitvah v Urugvaj so bliskovito poženejo skozi ozračje iz Sydneya in Kiev in iz Kapskega mesta v London. Brzjav pa je bil le skromen začetek. Sledili so mu telefon, radio, televizija. Cilj je naslednji: današnja radovednost zahteva, da slišimo in vidimo v kateremkoli kraju zemeljske oble vse, kar se kjerkoli na svetu dogaja. Pritisk na gumb - in zate prepevajo na Havajih »Aloha ohe« dvig ročice - in v pisarni tvojega sorodnika v Kalru zaropode daljnopisni stroj. To je pismo, s katerim ga naprošaš, naj ti pošlje 500 dolarjev. Na televizorju obrneš gumb in na 82 stopinji južne širine občuduješ sprehajanje pingvinov. Vse okrog tebe je »tele«.

Tako prodajajo n. pr. v Ameriki žepne telefone, s katerimi te pokličejo v cerkvi, v gledališču ali kjerkoli si že. Za sedaj take telefone uporabljajo zdravniki, ne bo pa preteklo veliko časa, ko ga bo nosil v

žepu sleherni trgovski potnik. Komaj boš dobro zlezal iz prijetnih valov ob barkovlanski obali, že boš iz žepa potegnil za vodo neobčutljivi telefonski aparat, ker te je med kopanjem oplazila spekulacija. Medtem ko se bodo ribice motale okrog tvojih meč, boš naročal: »Kupite 100 delnic »Assicurazioni generali« in 500.000 dovetletnih državnih obligacij. Tvoj tajnik si bo naročilo zapisoval kar med vožnjo z avtobusom. Iz avtobusa bo poklical borznega mešetarja, ki se bo tisti trenutki vaju po kadi domače kopalnice ali pa plesal mambo v nočnemu lokalu.

Daleč v vesolje smo prodrli in daleč tudi prispeli, daleč tudi od tega, kar še danes smatramo za »človeško«. Za nami se podira šest tisočletij. Okrog nas so telefoni, televizorji in umetni zemeljski sateliti. Pred nami stratosferski taksiji.

Ali si že poravnal naročnino?

dopusti na Luni in misleči roboti - nov svet, v katerem se najbrž zamen oziramo po starem prijatelju »homo sapiens«. Morda pa ga sploh nikoli ni bilo in je bil »sapiens« že od nekdaj nezasužena samohvala. Vsekakor smo na najboljši poti, da to staromodno bitje odpravimo in se dvignemo na stopnjo nadčloveka, ki na krilih »tele« drvi novi »dobi daljav« nasproti, pri čemer je telefon staromodni, prav tako kot zavite natiskane papirja, ki se mu »superhomo« »ultrasapiens« s pomilovanjem posmehuje.

Tako daleč morda še nismo. Nekdanji pešci romantike so postali letalski potniki, poštni rog se je zadušil v bobnenju dirkalnih avtomobilov. Daljava je postala pripoma »tele« - telefon in telegraf, teleskop in teletipija, teletipija, telekines in televizija. Vse kaže, da smo s »tele«, z daljavo zgrešili cilj...

Nov zvezek „Meddobja“

Iz Buenos Airesa smo dobili drugi zvezek VI. letnika revije »Meddobja«. To je že 42. publikacija Slov. kulturne akcije, ki med Slovenci, razpršenimi po vsem svetu, ohranja našo visoko kulturo. Samo Bog ve, koliko idealizma je v tistih umetnikih in znanstvenikih, ki v težavnih okoliščinah in brez obljube kakega gmotnega plačila nadaljujejo kulturno ustvarjanje, nasilno prekinjeno po dogodkih in izidu druge svetovne vojne.

Novi zvezek »Meddobja« ima 136 strani, in v njem sodelujejo ljudje priznane imena: Karel Vladimir Truhlar iz Rima, Vladimir Kos iz Tokia, Maris Kresna (njen prispevek o arhitektu Plečniku) in bil je človek (je čudovit), Milena Merlak - Detela in Lev Detela z Dunaja; iz Buenos Airesa so: Milan Komar, Karel Rakovec, Zorko Simčič, Tine Debeljak, Rada Jurčič, France Papež in Marko Kremžar; iz Rima je še France Dolinar in iz Trsta Martin Jevnikar.

To je štirinajst avtorjev, katerih prispevke beremo v 3/4. številki VI. letnika »Meddobja«. Ponovno lahko zapišemo, kar je bilo že večkrat rečeno: »Meddobje« je danes najboljša revija, ki v svobodi služi napredku slovenske kulture. Bila bi v čast vsakemu narodu. Ta zvezek stane 950 lir in ga je moč dobiti pri poverljivih: v Trstu pri prof. Maksu Sahu.

POD ČRTO

Od absolutizma do dvodomnega parlamenta

PRIOČNIK DEMOKRACIJE

13.

✱ SENAT. Izraz je povzet iz političnega življenja starega Rima, kjer je bil senat vladni organ aristokracije. V Združenih državah je zvezni senat prva zbornica parlamenta, v katerem sta iz vsake posamezne države, velike ali majhne, zastopana po dva senatorja. Je to zbornica, ki uteljuje federalistično načelo, podobno kot je to tudi v Švici (stanovska zbornica, glej geslo!) Mnoge države so po ameriškem vzgledu poimenovala eno izmed parlamentarnih zbornic za senat. V Združenih državah ima senat večjo oblast od druge zbornice (predstavniške zbornice, glej parlament!) V večini drugih držav pa uživa senat v primerjavi s poslansko zbornico podrejena pooblastila. Večjo pomembnost uživa senat v Peti francoski republiki z novo ustavo predsednika De Gaulle. V Združenih državah je podpredsednik zvezne države obenem tudi predsednik senata. Tudi posamezne države v Združenih državah imajo svoje federalne senate.

✱ SEPARATIZEM je politična usmerjenost skupin, ki stremijo po neodvisnosti od širše skupnosti, kateri pripadajo.

✱ SESIJA. S to besedo označujemo obdobje zasedanja parlamenta v primeru, da parlament ne zaseda stalno, ampak se sestaja periodično. V posebnih primerih skličejo na predlog vlade ali parlamentarcev izredno sesijo, zasedanje parlamenta.

✱ SINDIKATI so organizacije delojemalcev, in sicer navadno delavstva določene podjetja ali določene stroke. Nastali

so v časih, ko je bil delavec od delodajalca materialno odvisen in zato tudi nezashiten proti samovolji delodajalca, ki mu je odmerjal nizko mezo in pretirano dolg delavnik. Obenem pa je živel pod stalno grožnjo odpustitve z dela. Zakonodaje v zaščito delavstva takrat še niso poznali ali pa je bila nezadostna. Le posameznik je bil izročen na milost in ne-milost delodajalcu, medtem ko je skupnost delavstva, če je bila solidarna, držala delodajalca v šahu z grožnjo, da prekriža roke in ohromi podjetje. S stavko, celo s samo grožnjo stavke, je postala odvisnost med kapitalom in delom, podjetjem in delavstvom obojestranska. Pogoj za tako ravnotežje je bila organizacija delavske vzajemnosti, ki jo imenujemo sindikat.

Boj za socialno izboljšanje je za pravno varnost delavstva se je kasneje, ko so to dopuščale demokratične ustanove in splošna volilna pravica, razširil tudi na politično področje. Ustanavljale so se delavske stranke in z njihovo aktivnostjo v parlamentih se je boj za demokratično zakonodajo znatno povečal. Neposredna samopomoč s sindikalnim organiziranjem gospodarske moči pa se je pogosto izkazala za najučinkovitejšo in predvsem naglo delujoče sredstvo. Po vseh deželah, kjer so nastajale posebne delavske stranke, je prihajalo do tesnega sodelovanja med delavskimi strankami in sindikati. To sodelovanje med politično in gospodarsko silo pa je nujno vodilo tudi do zlorab oblasti, ko so pričeli n. pr. izrabljati gospodarsko moč stavke v čisto strankarskopolične namene, da bi na ta način pristransko vplivali na parlamentarne funkcije. Na drugi strani so bile delavske stranke energične, ne pa tudi edine bojevnice in braniteljice stavkovnega prava, ki je ta instrument gospodarsko odvisnih legaliziralo in tako zavarovalo delavstvo proti oblastnosti države, policije in armade.

Sindikalna moč se je še okrepila z organizatorično povezavo sindikalnih gibanj, in ker je proizvodnja po zaslugi

stroja in naglega tehničnega razvoja industrije ne samo absolutno, ampak tudi na posameznega delavca silno narasla in se je na ta način vrednost delovne ure prav tako silno povečala, je ta boj zagotavljal delavstvu pravičnejši delež udeležbe pri naraščajoči splošni blaginji s tem pa tudi pomešanje delavskega razreda. Tako je razen v Italiji in Franciji nekdanji razredni boj vidno zvoleden: delavske stranke pa so kot razredne stranke izgubile na nekdanjem pomenu. Ta razvoj je posebno očiten v Zahodni Nemčiji, Avstriji, Švici, Belgiji in po skandinavskih deželah. Po tej poti bosta s povečano blaginjo korakali tudi Italija in Francija. Zato se kar sama po sebi postavlja trditev, da je sindikalno gibanje, ki se je bojevalo proti kapitalizmu in ga je kapitalizem pobijal, pravzaprav rešilo kapitalizem; še več, kapitalizem se je celo po mnogih deželah razširil na večino prebivalstva.

Danes se pojavlja za demokracijo določena nevarnost. Sindikati se vrivajo prav tako kot druge poklicne zveze kot silovita gospodarska moč v državi med demokratične oblasti in resno konkurirajo pri demokratični gradnji države ter jo poskušajo preokostiti po pomembnosti, ne da bi vse te organizacije bile podvržene demokratičnemu javnemu nadzorstvu in delitvi oblasti. Ta namera pa se omejuje že sama po sebi s sindikalnimi uspehi pri odstranjevanju bede in razširjevanju blaginje, ker vidno niža pripravljenost delavstva na stavke in plačevanje visokih sindikalnih pristojbin. Seveda ta razvoj še ne velja za Italijo in deloma tudi za Francijo. Za dolgotrajne stavke so z naraščajočimi mezdami potrebni tudi naraščajoči izdatki za stavke.

✱ SOCIALNA DEMOKRACIJA. Socialno demokratične stranke so bile prvotno zasnovane na marksizmu in so stremele - prav tako kot komunisti - po podzavljenju proizvodnih sredstev, po gospodarnosti delavskega razreda nad vsem javnim življenjem in po močni omejitvi, če že ne tudi odstranitvi zasebne lastni-

ne. V nasprotju s komunisti so te stranke vse to hotele doseči z zakonitimi demokratičnimi sredstvi in se z nasilno »dik-taturo proletariata«, t. j. s partijskim aparatom. Ker so te stranke z demokratičnimi sredstvi in gospodarsko udarno silo stavk (glej sindikati!) dosegle mnoge izmed postavljenih ciljev - predvsem večjo socialno pravičnost v zakonodaji in gospodarski praksi - in s svojimi napori bistveno preobrazile kapitalistični stroj v svobodnem in zasebnem gospodarstvu, se je njihov boj proti kapitalizmu močno ublažil. To se je dogajalo tudi zato, ker so se v nekaterih deželah od časa do časa na demokratični način dokopale do oblasti, in so tako obogatele na praktičnih državnogospodarskih izkušnjah.

Po drugi svetovni vojni se je življenjska raven po vseh nekomunističnih industrijskih deželah naglo dvigala in spremenila pretežni del delavstva v posedujoči sloj z meščansko miselnostjo. To dejstvo in naraščajoča potreba učinkovite obrambe proti komunizmu, kjer so se na isti strani znašli socialni demokrati z meščanskimi strankami, so bile v desetletju 1950-1960 vse socialno demokratične stranke primorane, da svoje programe in ideologije bolj ali manj preosnujejo. S prilaganjem na moderna sociološka in gospodarsko-znanstvena spoznanja, so teorije Karla Marxa kot neustrezne, zastarele in neresnične zavrgle, in sprico izredno pomembnih sprememb kapitalističnega gospodarskega in družabnega stroja, končno pa tudi zaradi spremenjenega zadržanja volivcev, so vse socialno demokratične stranke, nekatere v celoti, druge deloma pokopale tradicionalne marksistične duhovne dobrine in omejile svoje zahteve po podzavljenju na nekaj ključnih težkih industrij. V glavnem pa zahtevajo današnje programsko preosnovane socialno demokratične stranke popolnejše državno nadzorstvo nad gospodarstvom.

Vse te preosnove povzročajo socialno demokratičnim strankam precej težav, ker se starejši pristaši, ki so za organizacijo

skoraj nenadomestljivi, ne morejo ostreti starih dogem, v katerih so politično in duhovno rasli in zoreli. Ti stari aktivni in izkušeni bojovníki bi pri nespretnem postopanju strankinega vodstva kaj lahko zavihali nosove in presedali h komunistom. Tak položaj je tipičen za italijansko Nennijevo socialistično stranko, ki se le z največjimi težavami otreša komunističnega skrbništva, predvsem tudi zato, ker ne najde razumevanja v desničarskih vrstah vodilne Krščanske demokracije.

Medtem ko socialni, gospodarski in psihološki razvoj odvzema po zahodnih industrijskih državah socialno demokratičnim strankam, ki so šle v ideološko stisko, nekdanjo dinamiko, je zelo verjetno, da bo socialna demokracija bolje uspešna po nerazvitih izvenevropskih deželah, kjer je socialna in demokratična zamisel nekaj novega, za svobodni razvoj pa neobhodno potrebna.

✱ SOCIALIZEM (glej gesla: »marksizem«, »komunizem«, »socialna demokracija«.)

✱ SPODNJI DOM. Tako se imenuje v Veliki Britaniji in po nekaterih drugih deželah poslanska zbornica, v katero vli prebivalstvo svoje zastopnike v razmerju s svojo številčno močjo, in jih imenujemo državne poslance. V Angliji uživa spodnja zbornica (House of Commons) odlično parlamentarno pooblastilo, medtem ko so zgornji zbornici (glej geslo!) pridržane le omejene pristojnosti. Naziv zgornja zbornica prihaja iz Anglije, kjer so v zgornji zbornici zastopani zgornji sloji, plestvo in duhovščina, v spodnji zbornici pa meščanstvo, ki so ga v prejšnjih časih ocenjevali za nižji sloj. Ker igrajo danes »navadni državljani« (vključno delavstvo) v državi in v gospodarstvu odločujočo vlogo, medtem ko so si stari stanovci ohranili zgolj socialni in tradicionalni pomen, je povsem naravno, da prehaja parlamentarna oblast postopoma povsem na spodnjo zbornico. Iz članov spodnje zbornice se rekrutirajo kabinetski ministri.

(Nadaljevanje prihodnjé)

Za kulisami jugoslovanske politike

I. REŽIM IN EMIGRACIJA

Ce bi se obrnili na razne tuje zunanje-politične opazovalce in dopisnike z vprašanjem, kaj mislijo o jugoslovanski politični emigraciji, bi nam gotovo odgovorili, da ta ne predstavlja za Titov režim nobenega problema in nevarnosti. Svoje trditve bi podprli s sklicevanjem na dejstvo, da sedanja komunistična oblast obstaja že dobrih petnajst let, da je uspešno pometla z vsako notranjo opozicijo, najprej z nekomunistično, nato pa še s kominformistično. Končno pa bi še dodali, da stopajo na oder jugoslovanskega javnega življenja že nove generacije, ki so vzgojene v novem duhu in ne poznajo preteklosti. Zive za bodočnost, ki izhajajo iz sedanje jugoslovanske stvarnosti, za katero naj bi te nove generacije ne čutili potrebe, da bi jo bistveno spremenile.

Taki odgovori nas ne smejo presenečati. Podobne trditve lahko najdemo zapisane v knjigah, ki obravnavajo fašistično in nacistično dobo. Tudi takrat je bilo mednarodno mnenje o vlogi in pomenu italijanske in nemške emigracije izrazito negativno, morda še bolj, kot je to danes glede na emigracije raznih ljudskih demokracij. Leta med vojno in po njej pa so dokazala zgrešenost tega naziranja.

Jugoslovanski komunisti, katerim lahko očitamo marsikatero napako, vendar pa ne smisla za politično realnost, posebno ko gre za njihove lastne interese in ohranitev oblasti, niso pozabili tega nauka iz preteklosti. Njihova ocena jugoslovanske politične emigracije se bistveno loči od one, ki jo sicer sami sugerirajo tujim opazovalcem in dopisnikom, preko teh pa svetovnemu javnemu mnenju. Druge prepuščajo, da v lastno škodo jugoslovansko emigracijo podcenjujejo, sami pa jo v lastnem interesu raje preceňujejo.

Zato posveča jugoslovanski režim emigraciji še vedno veliko pozornosti, ki pa je ne obesa na veliki zvon. Tako ne opušča nobene priložnosti, da bi emigracijo uspal, pripravil njene pripadnike, da se utrjuje umaknejo iz svojega poslanstva. Nobeno sredstvo mu ni preveč grobo, da le s tem doseže cilj, to je razdor v vrstah emigracije.

Prvemu namenu služijo razna vabila za povratek v domovino, ponudbe za ureditev državljanstva statusa z registracijo pri jugoslovanskih predstavništvih in izdaja jugoslovanskega potnega lista. Vsekakor so to ukrepi, ki jih je treba s človeškega stališča pozdraviti, čeprav bi bilo napačno, če bi istočasno ne podčrtili tudi njihovega političnega, za režim očito koristnega pomena. Kupčija je enostavna: kdor sprejme ponujene ugodnosti, ta si politično zveže roke ter je politično omrtvičen.

Za emigrante, ki so in hočejo v tujini ostati nosilci svobodoljubnih in demokratičnih izročil, pa je režim uveljavil drugačen postopek.

Danes ni več nobena tajnost, da obstajajo v Jugoslaviji posebni tajni tečaji za ljudi, ki jih politična policija (UDBA) nato pošilja v tujino kot politične emigrante - provokatorje. V tečajih se ti ljudje podrobno seznanijo s politično preteklostjo raznih gibanj in ljudi, o katerih bi sicer po svojih letih ne imeli nobenega pojma. Zanimivo je nadalje, da se nato v tujini prikazujejo kot največji nasprotniki režima, da jim nihče ni dovolj

odločen protikomunist. Ti provokatorji se nadalje, v vrstah vsake emigracije, večinoma opredelijo za najbolj radikalne struje: med Slovenci za odcepitev od Jugoslavije, med Hrvati za ustavo, med Srbi za takomenovano »amputacijo«, to je za Veliko Srbijo. Tisti, ki so poslani v zmernejše tabore, imajo nalogo, da podpihujejo nestrpnost do ostalih struj in še posebej, da ob vsaki priložnosti spodbujajo ugled ljudi, ki so znani doma in po svetu, na primer dr. Kreka med Slovenci, dr. Mačka med Hrvati in tako dalje. V sprejemnih taboriščih, v katerih zbirajo jugoslovanske begunce po prekoračenju meje, pa je dolžnost provokatorja v tem, da begunce čim bolj onemogoči. To doseže z izvajanjem prepričev, pretepo in podobnih incidentov.

Ugotovili so, da se prikriti agenti UDBE v zadnjem času udeležujejo sej raznih emigrantskih skupin opremljeni, nič manj kot z registratorji, na katere smejajo ves potek. Tako so nedavno na sestanku somišljenikov Hrvatske kmečke stranke v Parizu povedali, da vedo, da so prisotni provokatorji. Pustili so jih smetati ves javnosti namenjeni del zborovanja, ko pa je prišla na vrsto seja, je predstavnik odbora povabil nezaželjene goste, naj dvorano zapuste. Pri tem ni navedel nobenega imena in kljub temu so osumljenci prostovoljno pobrali šila in kopita. Pri-

merilo se je tudi, da so provokatorji na vabilo za emigrantsko proslavo v Parizu, dotikali ljubezni, zaradi katerega je nato prišlo do dejanskega spopada.

Seveda so to že skrajni primeri. Dejstvo pa je, da so se razne, čeprav v ostalem nasprotni si jugoslovanske emigracijske skupine dogovorile, da se bodo v bodoče medsebojno obveščale o takih, posebno novih beguncih, ki sumljivo silijo v ospredje in s tem očitno sejejo razdor in nerazumevanje. Precej imen je tako prišlo na dan, katerih spisek kroži sedaj po raznih emigracijskih odborih.

Titovemu režimu je torej politična emigracija še vedno trn v peti. Nobenega dvoma ni, da so mu enako neljuba tudi vsa tista nekomunistična gibanja, ki delujejo v okviru slovenskih narodnih manjšin v Italiji in Avstriji. Tudi ona namreč pred svetom dokazujejo, da sedanji komunistični režim v Jugoslaviji ne uživa podpore vseh pripadnikov emigracije in manjšin.

Zato bi se ne smeli prav nič čuditi, če bi se režimske oblasti za slabljenje njim neprijetnih manjšinskih gibanj in organizacij na Tržaškem, Goriškem in Koroskem posluževale iste taktike in istih sredstev kot se jih poslužuje proti jugoslovanski politični emigraciji. Dolžnost zavednih ljudi je, da njihovim potezom ne nasežejo.

Šest let obmejnega sporazuma

Dne 20. avgusta je preteklo šest let, kar je bil podpisan italijansko-jugoslovanski videmski sporazum o malem obmejnem prometu, ki obsega ovek obmejni pas v Videmski, Goriški in Tržaški pokrajini in obmejni pas na jugoslovanski strani. Da je ta sporazum velikega pomena, dokazuje dejstvo, da je bilo v šestih letih nad 33 milijonov prehodov v obe smeri. Največ oseb je prešlo mejo na tržaškem področju. Samo v Trstu ima 155.000 ljudi obmejno prebivalstvo. Za izvajanje določil sporazuma deluje stalna mešana italijansko-jugoslovanska komisija, ki sprejema pobude za čim širše izvajanje sporazuma v obojestransko korist. Sedaj so predložili predlog, da bi čas bivanja na odgovarjajoči strani, ki je sedaj določen na 72 ur, podaljšali.

Dalje žele razširiti obmejni pas, da bi oklepal še nekatere turistične kraje, kakor tudi da bi se olajšali prenos nekatere blaga in pridelkov.

Lahko rečemo, da je danes italijansko-jugoslovanska meja za obmejno prebivalstvo ena izmed najbolj odprtih meja.

Teroristični napad

V noči med 11. in 12. avgustom je bil izvršen pri Sv. Jakobu teroristični napad na krožek komunistične partije. Teroristi so položili bombo pod vrata. Ko se je bomba vnela, je nastala huda eksplozija, ki je povzročila velik preplah med prebivalstvom, ki je ob tisti uri že počivalo. Človeških žrtev ni bilo, ker je bil krožek že zaprt. Precejšnja pa je materialna škoda. Nad ogabnim dejanjem se zgraža demokratično prebivalstvo Trsta. Mnoge politične stranke so javno izrazile svoje ogorčenje in obsodile zločinski

in prekosil zmogljivost tržaškega hotelirstva. Glede na lansko leto je zaznamovati porast za 40 odstotkov jugoslovanskih turistov, za 32 francoskih, za 20 iz Združenih držav in končno za 10 nemških. Avstrijski turisti so od 500 udeležencev lanskega leta padli na komaj kakih sto. Skupno je v hotelih tržaške občine, brez privatnih stanovanj in kampingov, v treh dneh velikega Smarna bilo 12 tisoč tujcev, kar zadeva odhoda Tržčanov, so se ti usmerili proti coni B.

PRIZNANJE PROF. MERKUJU. V kratkem bo tržaški filharmonični orkester izvajal novo skladbo prof. Pavleta Merkuja za klarinet in orkester. Koncert je na vrsti v začetku septembra. Pavle Merku, ki je v glasbenem svetu že poznan, je tako dosegel priznanje tudi v rojstnem mestu. Njegove skladbe so že izvajali v Montecartu, Hamburgu in Ljubljani. Veliko pa je posnel tudi jugoslovanski radio. Zvedeli smo, da bo v Trstu nastopil tudi violinist Braničar. To dejstvo kaže, da je menda le prebit led, da sme tudi kaj slovenskega v Verdijevo gledališče.

KMEČKI TABOR NA OPCINAH. Za Veliki Smaren je Kmetijska zadruga v povezavi s kmetijskimi organizacijami priredila na Opčinah kmečki tabor, kjer so razstavili vse vrste kmetijskega orodja, strojev in tudi pridelkov, katere so obiskovalci lahko pokušali. Zvečer je bila tri dni zabava. Zanimiva je le ugotovitev, da je mladina vsak večer marljivo plesala in napolnila razstavljeni prostor. dočim je sama razstava ni vlekla. Je morda to znak, da mladina zemlja smrdi in hrepeni le po mestu in zaslužku v trgovini, tovarni in podobnem?

NOVI INŽENIR. Na ljubljanski univerzi je diplomiral za inženirja arhitekture g. Stojan Berce z Opčin. Cestitamo!

SPOR V CERKVI PRI SV. IVANU. Zupnik v cerkvi pri Sv. Ivanu je odstopil Sprl se je s kaplanom, ki je spravljal z novo kinematografsko dvorano upravo v finančne težave. Zupnik de Grassi obvladuje slovensčino in je bil do slovenskih vernikov strogo objektiven.

dejanje. Kdo je atentator? Policiji še do sledi ni uspelo ugotoviti zlikovcev. Pravi jo le, da so videli bežati dva mladeniča, ki sta nato sedla v taksi in se odpeljala proti mestu. To je zaenkrat tudi vse.

Gotovo je le eno, da je atentat političnega značaja in da je zlikovcem iskati v krogih fašističnih nestrpnostev.

Študijski tečaj italijanščine v Rovinju

V Rovinju se je vršil v drugi polovici avgusta študijski tečaj za šolnike italijanskih šol v Istri in na Reki. Tečaj je imel namen poglobiti in spopolniti znanje italijanskega jezika in slovstva, zgodovine in umetnosti. Na tečaju so predavali romanisti z jugoslovanskih univerz in strokovnjaki s tržaške univerze. Tako bodo šolniki bolje pripravljeni za svoje delo v šoli.

Sličen tečaj bi bil tudi primeren za šolnike slovenskih šol na Tržaškem in Goriškem, zlasti za poučevanje slovensčine, ki postaja pastorka v slovenskih srednjih šolah in jo smejo učiti ne le poklicni profesorji slavisti, temveč celo juristi, komercialisti in diplomiranci tujih jezikov in političnih ved. Slovenščina na slovenskih šolah ni tuji jezik. Če veljajo strogi predpisi za poučevanje italijanščine, bi morali prav tako veljati podobni predpisi za poučevanje slovensčine, ki na slovenskih srednjih šolah ni le predmet, temveč učni jezik. Če italijanščine ne morejo poučevati juristi, komercialisti, diplomiranci s fakultet za tuje jezike in političnih ved, mora to veljati tudi za slovenščino. Poleg tega pa bi bili potrebni od časa do časa tudi posebni izpopolnjevalni tečaji, ki bi učitelje in profesorje seznanjali z najnovejšimi jezikovnimi dognanji. Taki tečaji se vrše celo na Koroskem za učitelstvo slovensčine na dvojezičnih šolah. Samo na Tržaškem in Goriškem izgleda, da to ni potrebno. Upamo, da bo na novejši primer v Rovinju zganil tudi tukajšnje merodajne funkcionarje in jih prepričal, da bi bilo to potrebno tudi za slovenske šole.

ŠOLSKÉ VESTI

Na vseh srednjih šolah se začno pismeni popravni izpiti v ponedeljek 4. septembra. Potrebna navodila so na oglasnih deskah.

Vpisovanje v vse srednje šole se vrši do 25. septembra. Navodila za vpisovanje so izobesena na šolskih deskah.

Popravni izpiti za mature na vseh višjih srednjih šolah se začne 15. septembra.

Ravnateljstvo Državnega znanstvenega liceja s slovenskim učnim jezikom v Trstu sporoča, da se prične vsi popravni izpiti - sprejemni za licej, razredni in v jesenskem roku 1960-61 dne 4. septembra 1961 ob 8.30 s pismenim izpitom iz slovensčine.

Ravnateljstvo Državnega znanstvenega liceja s slovenskim učnim jezikom v Trstu sporoča, da se prične zrelostni izpiti v jesenskem roku šolskega leta 1960-61 dne 15. septembra 1961 ob 8.30 s pismenim izpitom iz slovensčine.

Solsko skrbništvo sporoča, da so od 19. avg. dalje, od 10 do 12 ure dopoldne na vzgled na sedežu Znanstvenega liceja s slovenskim učnim jezikom v ulici Lazareto Vecchio, 9, dokončne prednostne lestvice za povrnjena mesta na srednjih šolah s slovenskim učnim jezikom Tržaškega ozemlja, za šolsko leto 1961-62.

Ravnateljstvo Državne nižje industrijske strokovne šole s slovenskim učnim jezikom v Trstu (Rojan, ul. Montorsino št. 8. III.) obvešča, da se vrši vpisovanje v I., II. in III. razred za šolsko leto 1961-62 do vključno 25. septembra t.l. vsak delavnik, od 10 do 12 ure.

Obenem opozarja učence in učenke, ki

TRŽAŠKI PREPIHI

Razgovor s Koeksistenco

Cesa vsega ni posebila človeška fantazija! Neptun je postal vodni duh, Amor simbol ljubezni, Mars bog vojne. Tudi »napredna« koeksistenco lahko posebimo. Pa sem jo v teh pasjih dneh časnikarskih kislih kumar poiskal, in jo v neki noči po krvavem pretepu s komarji, pri katerem sem prelivaval seveda samo lastno kri, končno tudi našel. V snu. Preganjala me je radovednost, saj ni dneva, da bi kdo o njej ne govoril.

Pot je bila seveda čudovita, kot so čudovite nekatere sanje, noč pa tiha in mirna, kot so polne noči izven cestnega omrežja po našem Krasu. Tam nekje na rebri Volnika, v sami preseki neveljavnega pasu, je stala skromna lesena slovenska hišica v sočnem zelenju. Okna s preprostimi zavesami in z opremo v gorenjskem stilu. Povsod po oknih, stopnišču, balkonu, verandi same gorečke in cvetoče gomoljaste begonije. Tu, na nevtralnih tleh vlada Koeksistenco. Zivo sva se pogovarjala, brez formalnosti, kot je to navada po slovenskih domovih. Pomenkovala sva se o tem in onem. Stara gospa, ki je bila napol tovarišica, me je po duhovitosti spominjala na Mašo Gromovo, po zgovornosti pa na strino Regentko, ki je včasih prodajala petršilj na Rdečem mostu.

so bili pripuščeni k popravni izpitom v jesenskem roku, da se prične nižji tečajni in razredni izpiti v ponedeljek 4. septembra t.l., ob 8.30.

Podroben razpored in urnik posameznih izpitov sta na vpogled na razglasni deski šole.

Ravnateljstvo Nižje Trgovske Strokovne Šole pri sv. Ivanu obvešča dijake, da se vpisovanje za I., II. in III. razred nadaljuje do 25. septembra 1961 vsak delavnik od 10 do 12 ure.

Učenci ki se vpišejo v I. razred morajo predložiti naslednje dokumente:

- 1) Rojstni list od anagrafskega urada.
- 2) Potrdilo o precepitju.
- 3) Potrdilo o zdravju obeh.
- 4) Zadnje šolsko spričevalo.

Vsa druga pojasnila se dobijo na tajništvo šole.

DOLINA ENGHE

(Konec s 3. strani)

hovitost risarjev, pesnikov, poklicnih humoristov, ugankarjev in kronistov. Vse taborišče diši po pregretem, zdravem smrečju, po svetlorjavi smoli - in v to se od potoka preceja sladki dim, in voda ljubeznivo žubori. Takoj na drugi strani se svet vnovič vzpenja in raste visoko - do sivega stožca, ki prekaša vse druge in zvečer najdalje žari - visoko iznad teme, že med samimi zvezdami.

Moja ura se je naglo bližala.

»Kako mi je žal, da ne morem ostati! Človek se tu ves pomladi. Vi, starešina, ste že sam ne vem kolikokrat dedek, ali hoja vam je pokončna in polt mladostna - skoraj bi vas pokaral, čemu si lase barvate belo!«

»Hočete reči, zakaj si jih ne barvam črno.« se je zasmejal. »A da mi je angina neznana, da se pri umivanju do pasa ne bojim še tako mrzle vode in da nisem revmatizma še nikdar občutil, to je res.«

»Pa takole po mnogih letih - kaj mislite o fantih, ki so šli skozi skavtsko organizacijo?«

»Nekaj jih je naredilo iz sebe zrelega človeka. Drugi se je delajo. Nestrpnosti in preveč vase zagledani so se oddaljili - ali seme, ki je padlo vanje, mogoče ne bo dokraja strohnelo.«

»Ce ste jih od to izoblikovali deset - vredno je bilo truda!« sem vzkljnil. »Deset fantov, ki ne potrebujejo več podpore, temveč jo nudijo!«

»Dva izmed takih nas letos zapuščata. Oba gresta študirat medicino: eden v Padovo, drug v Ljubljano.«

»Mislim si, kako vam je hudo.«

»Da: manjka nam voditelj. Jaz kljub vsemu postajam truden. Manjka naših ljudi, ki bi se z razumevajočim srcem posvetili skavtizmu kot veliki šoli za prebuditev osebnosti v mladem človeku.«

Pogledal sem na uro in videl, da bo treba hiteti v klanec, sredi katerega se je še svetila Sappada, medtem ko v taborišču ni bilo več sonca.

»Nov svet se mi je odprl danes: lepi, spodbudni, pogumni svet. Moral bom več misliti manj, ker močvara mehkužnosti premočno sili v nas. Pozdravljeni! In blagor vam, ki ostajate! Vračam se z nekim zdravim nemirno.«

Podal sem mu roko, toda on mi jo je vzel v orjaško levico, ker je bila desnica vzdignjena v skavtski pozdrav.

Ujel sem avtobus... in že so livade v nizkem soncu ostajale za mano, letoviščarji ob cest so začeli oblačiti jopice sebi in otrokom... dosegali smo kraje ljubih imen in jih puščali za sabo.

Cesta se je iztrgala strminam, ovinkom in smrekam. Cisto nazadnje je kot en sam žarek spominov blisnila mimo avtobusa še tista petorica mogočnih brez predolгим mostom čez prodnato strugo Bele, kjer se Karnija končuje - in na drugem bregu je že vohal po meni neutrudni pes, ki me bo vnovič gnal.

Mogoče pa v mojih očeh odslej le ne bo več take tesnobe.

V Beličič

Razgovori v sanjah na srečo niso dolgi. Pa sem jo pobral: »Gospa, v teh časih mnogo govorijo, pišejo in oznanjajo o mirnem sožitju.«

Koeksistenco je prikimala: »In vam se dozdeva, da o tem zgolj besedičijo?«

»Seveda! Kako to, da se nekateri ljudje med seboj ne morejo in ne morejo prenašati?«

»Zlo se pričena že pri malih stvareh. In v malih stvareh smo Slovenci pravi orjaki. Pričenja se torej že v zardku, bi dejala. Vsak bi hotel biti nekaj več od svojega bližnjega. Poglejte tele številne slovenske cerkvice po hribih. Vsaka vas je hotela, da cerkvice stoji na najvišjem grebenu, da jo obdružuje čimveč ljudi, da izziva čimveč zavist... Zvonik naj bi bil najvišji, zvon najtežji. Vsak bi imel rad več nego premore njegov sosed, želel bi biti več, kot so ostali vaščani. Tam na oni strani, proti Nanosu, ni kljub socializmu in teoretični enakopravnosti nič bolj kot tam doli pri vas, če že ni znatno slabše. Tam je komolčarsko tekmovanje po razkošnejših avtomobilih, po obsežnejših televizorjih in hladilnikih, posebno pa po oblastnosti neprimerno ostreje kot pri vas. To je že zato tako, ker tekmovalne izključuje »ubogo gmajno« in je omejeno le na partijsko hierarhijo. Zavist... sovražnica koeksistence št. 1, je tradicionalna slovenska lastnost, ki je pod novim cesarjem niso odpravili, ampak so jo neprimerno uspešneje zgradili kot socializem. Ze od nekdaj so bili Slovenci najbolj pravoverni zvestobarji cesarja Franca Jožefa in vseh njegovih prednikov in naslednikov, najbolj ortodoksni katoličani in prav takšni liberalci ali socialisti. In danes so bolj komunistični od samega Tita ali Hruščeva.«

»In kaj bi lahko proti temu storili?«

Koeksistenco se je rahlo nasmehnila: »Dnevno po tri pilule zadovoljstva. Teh pilul pa v malkontentskem Trstu ne prodajajo!«

»Ampak - kaj naj v velikem življenju pomeni pohlep po preseganju svojega bližnjega?«

»Mislim«, je dejala Koeksistenco, »da ta manija vražje dosti pomeni. Poglejte, mene so namestili tu na nevtralnem pasu, ker ne bi mogla izhajati ne na njihovi ne na vaši strani. Pomeni pa n. pr. za ruskega človeka salamskno mnogo, saj mora stiskati pas in garati na vse pretege samo zato, da Nikita lahko sveto oznanja: »Naš ustroj je boljši od kapitalističnega. Mi smo prvi v vesoljstvu, prvi v raketah!« Njega prav nič ne moti, da je ruski človek tako nizko na lestevici splošne blaginje Stradajoče množice najučinkoviteje tolažiš z obljubami. Takih slavohepležev pa na žalost ni malo, zbirajo se v skupinah po tisoče in tisoče, celi narodi obožujejo častihlepe. Spomnite se samo Hitlerja in Mussolinija! Milijoni in milijoni malikujejo tistega, ki jih z bičem poganja naprej. Istrski osilček vsaj včasih brne nazaj, človeški osilčki poljubljajo bič. V tem dejstvu je skrita nevarnost. Ta nevarnost pa ni plod sodobnosti, Zapeljala je že Eovo.«

»Gospa, ali nekaj bo vendar treba storiti proti temu!«

»Kaj naj storimo, ubožček? Komunisti so zavrgli Boga in postavili različne malike. Med njimi sem tudi jaz. V malike naj verujejo lahkoverne množice, poglavari pa so ostali in bodo tudi v naprej - brezverci v lastne dogme in v lastne malike!«

Sanje so ugasnile, na rami me je silovito zasrbel komarjev pik... Tudi komarjeva gospa ne priznava koeksistence.

Prve tri seje akademskega sveta

Na prvi in drugi seji akademskega sveta tržaške univerze so svetovalci overovali mandate spornega sedea, za katerega se potegujeta UGI (levica) in GNT (monarhofašisti). Zaenkrat pripada sedež UGI, ki pa je razbita na dva dela zaradi izstopa republikanskega predstavnika, ki ustanavlja lastno skupino z drugimi pristaši levega centra. Predstavniki organ je še potrdil imenovanje svojih predstavnikov pri visokoškolski podporni ustanovi in izrazil vrsto koristnih pobud za delovanje študentskega doma in menze.

V petek 18. t.m. bi bili morali voliti tribuna in ožji odbor. Najprej je predstavnik katoliške skupine »Intesa« zagovarjal sodelovanje z listo UGI, v kateri so socialisti, komunisti in titovci. Naznanil je, da misli nova koalicijska izdati nekaj števil list »Ateneo Nuovo« in tako zainteresirati javnost za visokošolske probleme. Dejal je tudi, da bodo bolj uredili CUA (podporno ustanovo) in kulture centre. Slovenski predstavnik liste Adria bo podal izjavo na prihodnjih sejah.

Odgovorni urednik:

Prof. IVAN RUDOLF

Tiskarna Adria, d.d. v Trstu

Uredništvo in uprava:
Trst, ul. Machiavelli 22-II. - tel. 3-62-75
Dopisi za uredništvo:
ulica S. Anastasio 1/c - Tel. 23-039
Goriško uredništvo:
Gorica, Riva Piazzetta 18-I.
CENA: posamezna številka L 30.—
Naročnina:
mesečno L 50.— — letno L 600.—
Za inozemstvo:
mesečno L 90.— — letno L 1000.—
Poštni čekovni račun: Trst št. 11-7223

Dogodki doma

VELIKI SMAREN NA REPENTABRU. Praznik Velikega Smarna je kakor vsako leto prabil na tisoče ljudi na Repentabor. Pravi romarji so opravili svoje v miru že v dopoldanskem času. Popoldne pa so prišli izletniki in radovedneži, ki so napravili sicer skok na Tabor, potem pa na vrtljak in podobno. Repentabor je tako postal zares privlačna točka. Posebna novost je letos ta, da je tudi Repentabor dobil večerno razsvetljavo in je zvečer čarobno zagorel za nekaj ur. Tako nima le mesto svojega razsvetljenega gradu, ampak tudi gornja okolica razsvetljuje Tabor. Na istrski stran pa so v Stare Milje podali tudi številni verniki. Na Tabru je bilo slovensko romanje, v Starih Miljah pa italijansko. Povsod veliki ljudi in dosti kramarjev. Morda bi tudi na Repentaboru kazalo, da bi se nudilo vernikom še več poobžnosti. Če je cerkev premajhna, je pa pred cerkvijo lep prostor, kjer ne more posvetni šum motiti zbranih vernikov. Za zabavo in razvedrilo pa je itak poskrbljeno po vseh gostilnah in stojnicah. Vsakemu svojo!

OBISK VINSKIH KLETI. Turistična ustanova v Trstu je posrečeno zamisel obiska vinskih klet. Vsako soboto popoldne popelje avtobus lepo število ljubiteljev vinske kapljice na Goriško, kjer obiščejo priznane vinske kleti in okušajo: pinot, kabernet, zelen in merlot. Ko se vračajo, so vsi dobre volje. Tujci ujamajo po kako slovensko in italijansko besedo, ki pa že drugi dan z vinskimi duhovi vred izhlapi.

ZANIMANJE ZA ACEGAT. ACEGAT je razpisal 59 mest in sicer za 30 vozačev, 25 sprevodnikov in 4 tipkarice. Za vsa ta mesta se je javilo nič manj kot 1100 prosilcev. Samo za 4 mesta tipkarice se je javilo 200 prosilk.

TURISTIČNI PROMET. Velikošmarenke počitnice so sovpadle z izrednim turističnim prometom, ki je dosegel višek